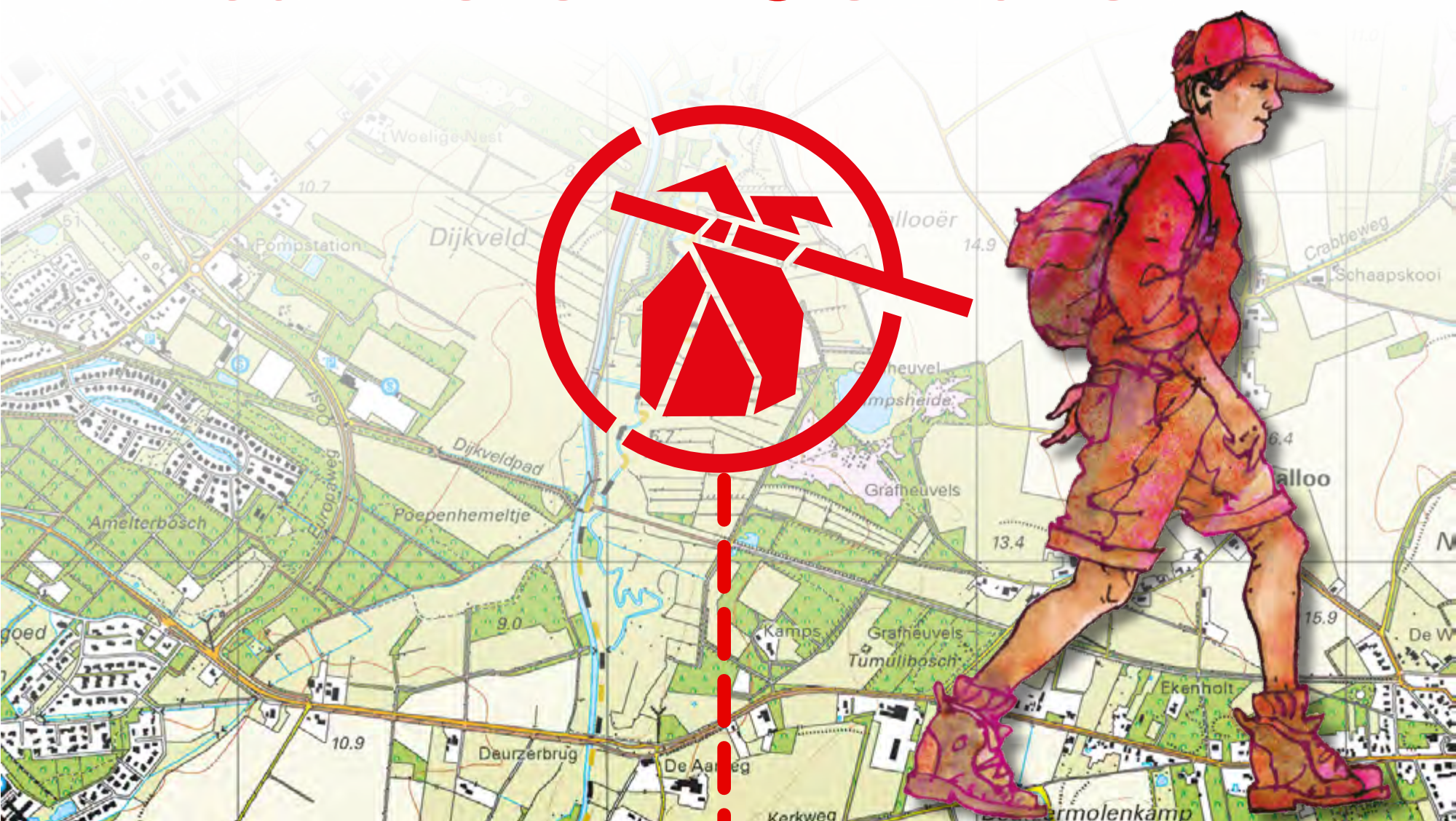

ROUTE K38

Knapzakroute Balloo-Rolde

**17 km wandelen door
onbekend Drenthe**

Welkom in Balloo en Rolde

Sinds de route Balloo in 1986 voor het eerst verscheen, is het één van de meest succesvolle knapzakroutes. U begint op het weidse Ballooërveld. Tegenwoordig is het veld het onbetwiste domein van de herder en zijn schapen.

Het Ballooërveld garandeert rust en stilte. Tweeduizend jaar geleden echter moet het er een drukte van belang geweest zijn. Toen lagen er tientallen akkertjes en was er een belangrijke begraafplaats. Nog niet zo lang geleden liep een van de belangrijkste doorgaande routes van Drenthe dwars over het veld.

Deze route laat u kennismaken met het Nationaal Park Drentsche Aa dat Balloo en het Ballooërveld geheel omsluit. U komt langs de twee beroemde hunebedden van Rolde en zijn middeleeuwse dorpskerk. Langs een oude spoorbaan en over het fraaie Kampsheide keert u via de es naar Balloo terug.

FOTO: JOOP VAN DEN MERBEL

Start

Tik op de nummers voor informatie

Algemene informatie

4

Hoe werkt het?

Uitleg over de route en praktische zaken

5

Routekaart + beschrijving

7

Baloo, om te beginnen...

14

Het landschap van Baloo en Rolde

18

Informatie onderweg

23

**De pdf geeft de beste gebruikservaring
in Acrobat Reader of iBooks.**

Algemene informatie

Startpunten

Schaapskooi Ballooërveld

Crabbeweg 2, 9458 TE Balloo

[\(routepunt 1 op Google maps\)](#)

Parkeerplaats bij Jacobuskerk Rolde

Kerkbrink 5, 9451 AL Rolde

[\(routepunt 16 op Google maps\)](#)

Parkeerplaats Galgenriet

Ballooërveld [\(routepunt 7 op Google maps\)](#)

Lengte route 17,5 km

In tweeën te splitsen:

- Ballooërveld 1-12 en van 12 naar 2 (12 km).
- Balloo-Rolde 1-2 en van 2 naar 12 (7,5 km).

Begaanbaarheid paden

Redelijk te belopen in alle jaargetijden.

De paden op het Ballooërveld kunnen mul zijn.

Honden

Honden niet toegestaan op Kampsheide (zie punt 18). Rest van de route zijn honden aangelijnd toegestaan.

Hoe werkt het?

5 Informatie onderweg

- Als er onderweg bijzondere dingen te zien zijn, ziet u op de kaart een rode stip met nummer. U kunt doorklikken naar de beschrijving.
- Aan het einde van de achtergrond-informatie staan soms woorden in het blauw, deze verwijzen naar het [Knapzak ABC](#) waar aanvullende informatie te vinden is.

GPX-track

- Met de track kunt u op uw GPS-apparaat lopen of via een GPX-app op uw smartphone. [Download GPX track](#)

Printen

- Gebruik uw eigen printerinstellingen en zie de [tips](#).

Knoppen start en kaart

- Met de knop **START** gaat u naar de inhoud.
- Met de knop **KAART** kunt u naar de kaart navigeren en weer terug.
- Werkt alleen in Acrobat Reader en iBooks.

Routekaart

Routebeschrijving

1 Start bij de schaapskooi

- Vanaf het parkeerterrein loopt u linksaf langs de Schaapskooi.
 - Verderop wordt de verharde weg een zandweg.
 - Volg de weg tot aan de paddenstoel.
-

2 Prehistorische akkertjes

- Hier neemt u linksaf de zandweg met naastgelegen fietspad richting Taarlo.
- Het fietspad kruist de zandweg en maakt een bocht naar rechts.
- Bij de eerste zandweg aan uw rechterhand gaat u rechtsaf. U loopt langs een tankgracht.
- U komt op een T-kruising uit. Hier moet u linksaf. U loopt door de droge tankgracht of over de zandweg.
- Na een bocht naar links gaat u rechtdoor in de richting van de zandverstuiving.
- U komt op een zandweg uit met fietspad. Hier gaat u rechtsaf.

3 Oorlogoperaties op het Ballooërveld

- U neemt het eerste grote zandpad rechtsaf.
 - Na ongeveer 50 meter gaat u linksaf. (Rechts de oude loopgraven.)
 - Verderop komt u weer op de zandweg met naastliggend fietspad. Deze verder vervolgen.
-

4 Ontginners langs het diep

- U komt uit op de doorgaande weg Loon-Gasteren. Hier steekt u over en neemt linksaf het fietspad richting Loon.
 - Ongeveer 50 meter vóór de brug gaat u rechtsaf over de zandweg met naastliggend rijwielpad.
-

5 Nationaal Park Drentsche Aa

- De zandweg komt uit op een verharde weg, Osdijk. Hier gaat u rechtsaf.

6 De Heest in kaart gebracht

- De Osdijk gaat naar rechts en is dan een zandweg (niet rechtdoor over het veerooster!).
 - Na een aantal bochten komt de zandweg uit op een doorgaande weg, ga 100 meter voor het einde rechtsaf over een zandpad.
 - Steek de weg over naar de parkeerplaats. Op de parkeerplaats gaat u rechtsaf over het vlonderpad. Blijf dit pad volgen. Aan het eind gaat u linksaf.
-

7 Galgenriet

- Dit brede zandpad volgen tot aan de linkerkant staand paaltje met paarse kop en een richtingwijzer van SBB. Ga hier rechtsaf.
- Dit pad volgen en bij de eerste wal (van een tankgracht) rechtdoor gaan.
- Bij volgende wal (is een voormalige loopgraaf) linksaf door of langs de loopgraaf.
- Aan het eind van dit pad gaat u op de brede zandweg linksaf. Een paadje naar links en rechts negeren.

8 Grafheuvels

- Van links komt een brede zandweg, deze negeert u.
 - Voor het bosje rechts van u neemt u het smalle pad naar rechts.
 - Het paadje loopt achter het bosje langs en komt weer op een zandweg uit.
-

9 Zandkoppen

- Op deze weg rechtdoor het brede zandpad volgen.
 - Op de Y-splitsing links aanhouden.
-

10 Een galg op Galgenberg

- In de bocht naar rechts rechtdoor het smalle pad over de Galgenberg volgen.
- Het paadje komt uit op een zandweg. Ga hier linksaf.
- Op de kruising loopt u rechtdoor over een smal pad.
- Aan het eind van het bosje maakt het pad een bocht naar rechts. Het paadje gaat dwars door de heide.
- Ter hoogte van een groene bank links van u, gaat u linksaf een paadje op dat van rechts komt.

- U komt uit op een brede zandweg die langs de rand van het beekdal loopt.
-

11 Langs Heeremaden en Ossebroeken

- Ga op de brede zandweg rechtsaf.
 - In de bocht naar links neemt u ongeveer 20 meter voor het paaltje met de paarse kop rechtsaf een paadje door de greppel.
 - Verderop wordt het paadje breder.
 - Op de kruising gaat u linksaf.
-

12 Tussen Zuidesch en Noorderesch

- Vervolgens gaat u op de kruising met een zandweg met fietspad linksaf.
-

13 De Slokkert

- Blijf de zandweg volgen, de zandweg wordt een verharde weg.
- Na het huis rechts, het eerste pad rechts.
- Op de kruising loopt u langs de bosrand rechtdoor een smal pad op.
- Het pad wordt breder. U komt bij een verharde weg uit. Hier gaat u linksaf.

14 Reuzenstenen op de es

- Bij het plaatsnaambord Rolde gaat u rechtdoor een halfverharde weg op.
 - De halfverharde weg wordt een klinkerweg. U komt langs de hunebedden.
 - Daarna gaat u tweemaal naar rechts. U loopt op deze manier om het kerkhof heen.
-

15 Jacobuskerk

- Achter de kerk neemt u het paadje linksaf dat achter de kerk langs loopt.
 - Aan de voorkant van de kerk gaat u het hek door naar de Kerkbrink.
-

16 Noord-Ooster Lokaal Spoorweg

- Bij de doorgaande weg gaat u rechtsaf en direct daarna weer rechtsaf, Stationsstraat.
- De Stationsstraat maakt bij het voormalige station een bocht naar links en later naar rechts.
- Vervolgens neemt u vlak voor het fietspad het pad linksaf. Dit is de voormalige spoorlijn Assen-Stadskanaal.

17 Oude spoorlijn

- Bij een bankje aan uw linkerhand gaat u rechtsaf. Steek fietspad over en neem het 'voetpad'.
 - Direct na het huis moet u rechtsaf.
 - Aan het eind van de weg gaat u linksaf.
 - U maakt met de klinkerweg mee een bocht naar rechts.
 - Op de driesprong daarna moet u bij de paddenstoel linksaf.
 - Op de volgende driesprong gaat u rechtsaf richting Kampsheide.
-

18 Toen er mensen op Kampsheide woonden

- *Honden zijn verboden op Kampsheide. Volg vanaf 18 het fietspad rechtdoor waar het fietspad naar links gaat, gaat u rechtsaf. Na het vennetje naar 19.*
- Aan het eind van het parkeerplaatsje neemt u de zandweg aan uw rechterhand.
- Op de viersprong over Kampsheide houdt u rechts aan.
- Bij het hek loopt u over het veerooster Kampsheide op. Blijf rechtdoor lopen.
- Na het verlaten van Kampsheide over een volgend rooster slaat u rechtsaf.

FOTO: JOOP VAN DEN MERBEL

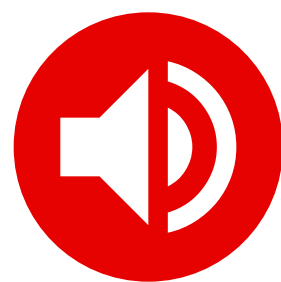
19 Lienstukkenweg

- Het pad gaat over in een verharde weg, Lienstukkenweg.
- In Balloo komt u op de klinkerweg naar Loon uit. Hier gaat u rechtsaf het dorp in.
- Op het brinkje midden in Balloo gaat u linksaf richting Schaapskooi.
- Buiten het dorp neemt u de eerste weg rechts, Crabbeweg. Even later bent u terug bij het startpunt.

Balloo, om te beginnen...

Balloo is een oud esdorp, ontstaan in de vroege middeleeuwen toen boeren nieuwe essen gingen ontginnen op de Rolderrug. Het kleine Balloo moet in die eerste eeuwen van zijn bestaan al snel een belangrijk dorp geworden zijn. Er stond zelfs een groot bisschoppelijk hof. De naam Balloo verklaart men doorgaans uit de woorden 'ban' en 'loo'. 'Bannen' is rechtspreken, 'loo' is bos. Balloo was 'een open plek in het bos waar recht gesproken werd'. Een tijdlang werd daarbij aan de Ballooërkuil gedacht. .

Luister naar het hele verhaal

BRON: DRENTS ARCHIEF

BALLO (Dr.), Oude Saksische Boe

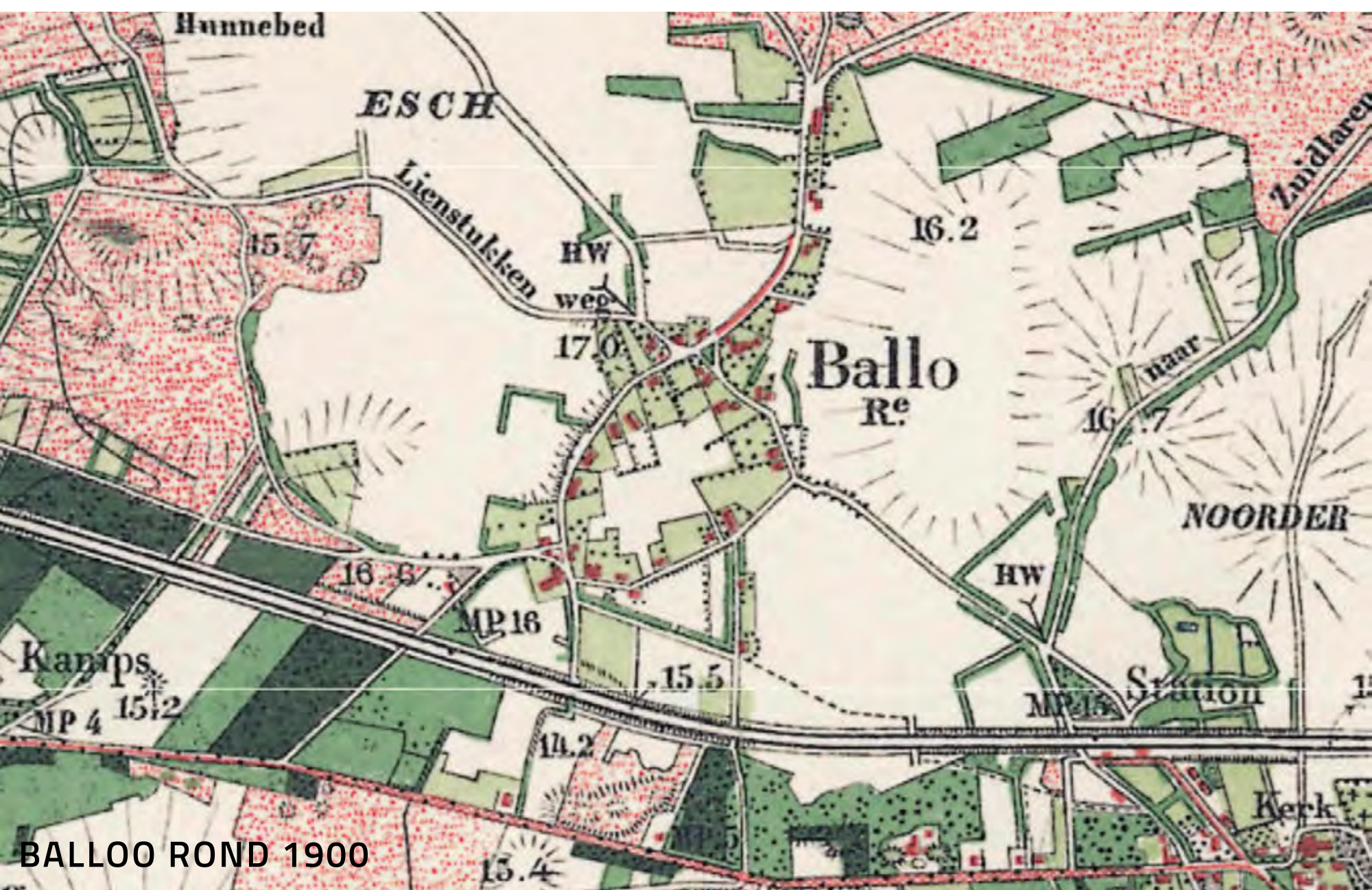
START

15

KAART

Het hart van het dorp

Het dorp Balloo heeft een opvallende structuur. De boerderijen staan niet rond de brink, maar ze liggen in een grote cirkel rond een grote open ruimte die de Hoven genoemd wordt. De eerste boerderijen stonden in de middeleeuwen min of meer verspreid in het landschap. Door de nieuwe boerderijen op de open plekken tussen de oude erven te bouwen ontstond de typische ringstructuur die in de loop van de negentiende eeuw 'rond' kwam. Dat je een oude boerderij zo goed mogelijk moet bewaren, is een idee van de laatste halve eeuw. Vroeger werden boerderijen waar mogelijk steeds weer aan de eisen van de tijd aangepast.

Een dorp als Balloo kent dan ook nauwelijks 'echte' oude boerderijen. Op één uitzondering na: de boerderij op het voormalige bisschoppelijke leengoed Houwinge. Het erf lag helemaal aan de rand van het dorpsgebied bij het Deurzerdiep. We kennen de boerderij tegenwoordig onder de naam Kamps. Uit onderzoek van de gebinten is gebleken dat de eiken waaruit ze gezaagd werden, in de winter van 1587 op 1588 gekapt moeten zijn. In 2012 brandde de boerderij af en is vervolgens weer opgebouwd, geheel in de oude stijl. Enkele van de oude gebinten konden hergebruikt worden.

[Boerderij Kamps](#) wordt verhuurd als woning en bedrijfsruimte.

FOTO: HANS DEKKER

Het Landschap van Balloo en Rolde

De Knapzakroute Balloo-Rolde voert door het afwisselende landschap rond het dorp Balloo waar alle elementen van een Drents esdorp bij wijze van spreken voor het oprapen liggen: essen rond het dorp, groenlanden langs de diepjes en uitgestrekte heidevelden in de nabije omgeving.

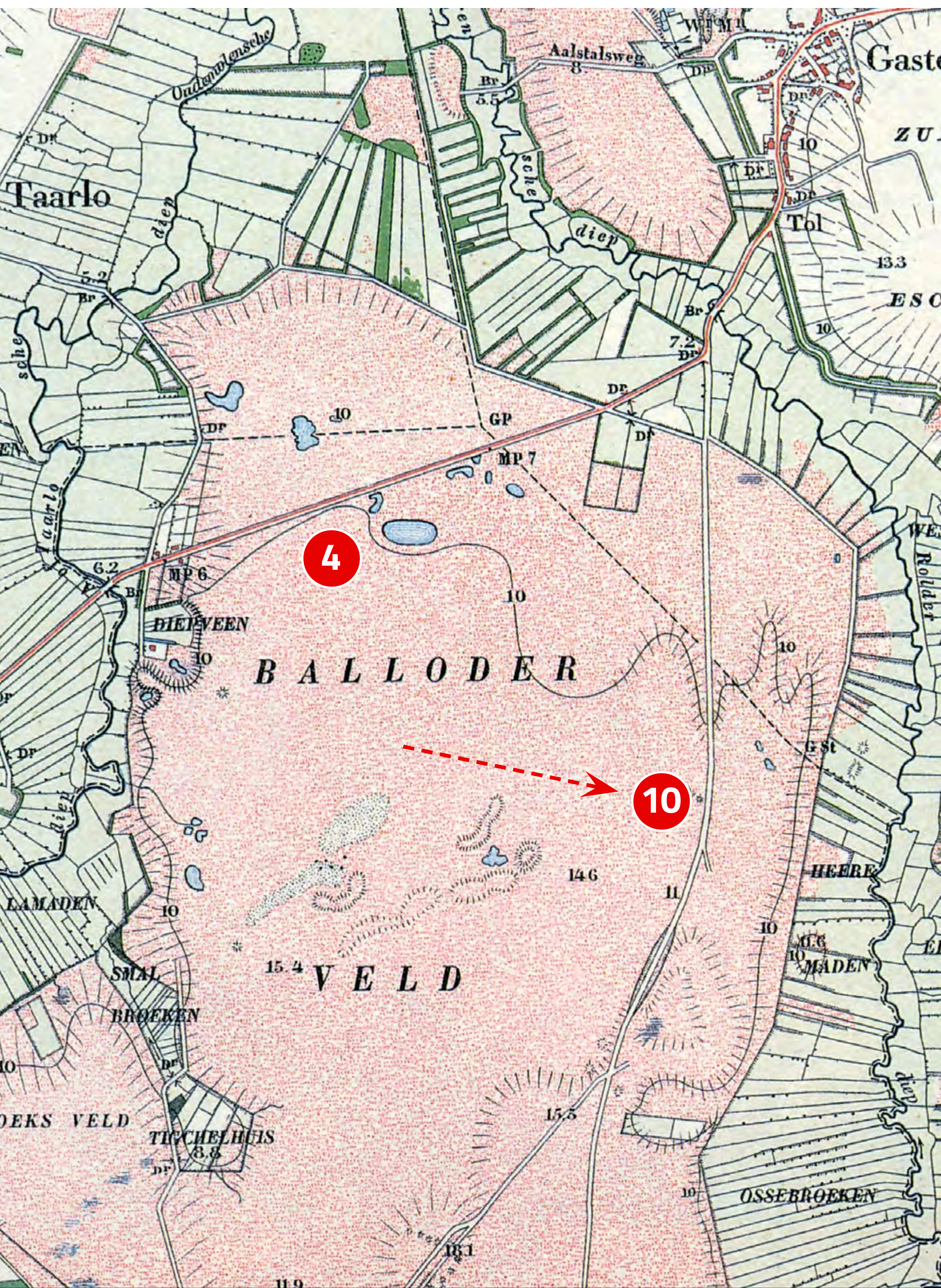
Balloo en de drie essen van het dorp zijn aangelegd op de brede keileemrug die de Rolderrug genoemd wordt. Het keileem uit de voorlaatste ijstijd lag hier relatief dicht aan de oppervlakte. Hier maakten de middeleeuwse boeren graag gebruik van bij de aanleg van hun essen. Later, tijdens de laatste ijstijd bedekten poolwinden het gebied met een tussen de 50 en 120 centimeter dikke laag dekzand die met name op het Ballooërveld en Kampsheide zijn stempel op de ontwikkeling van het landschap drukte. Dankzij de prominente aanwezigheid van de Rolderrug zijn er relatief veel hoogteverschillen tussen het dorp en de beekdalen ten westen en oosten van het dorp. Op sommige plaatsen is dat verschil over een vrij korte af-

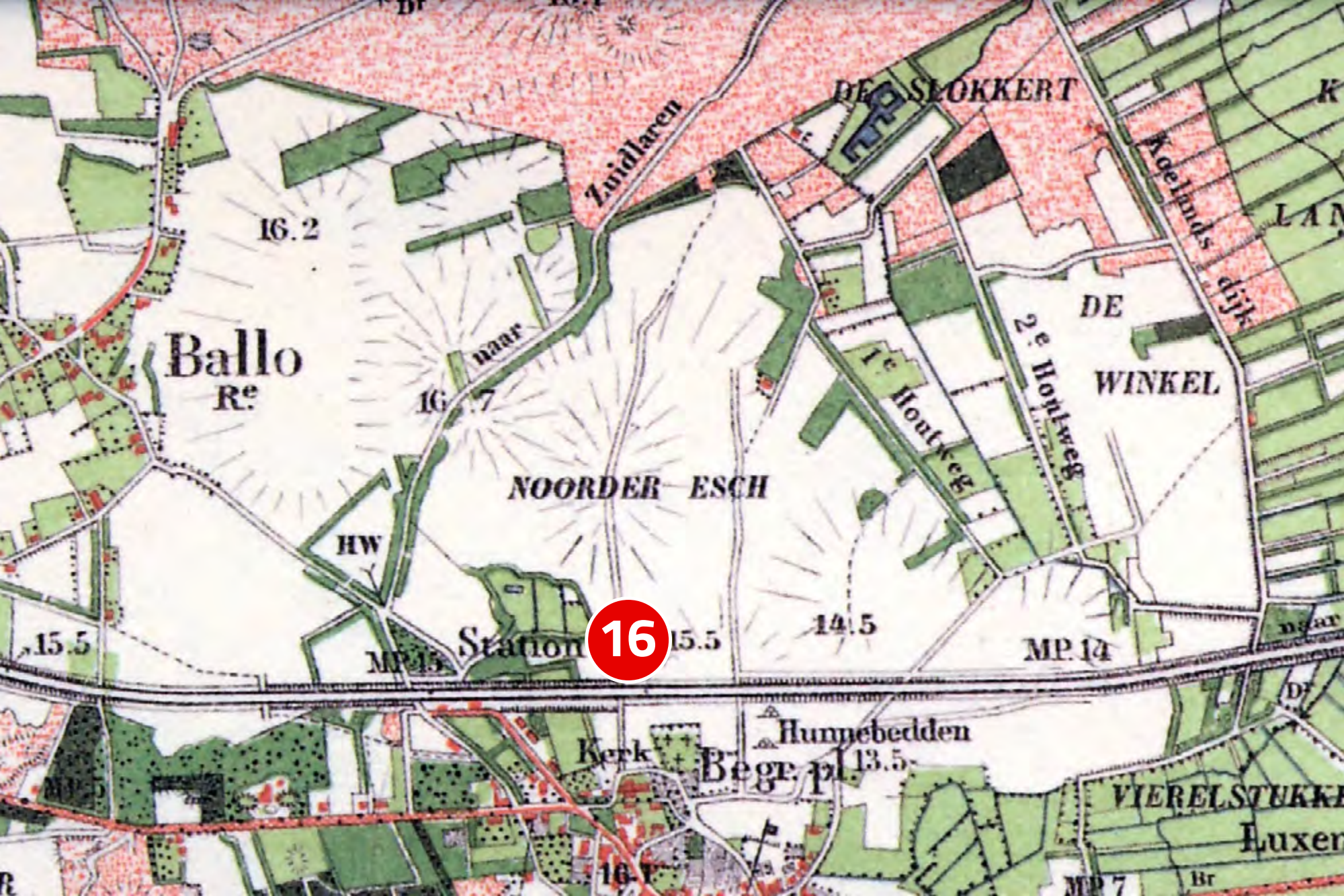

stand meer dan vijf meter. De marke Balloo kent dankzij de diepjes ten westen en oosten van het dorpsgebied veel natuurlijke grenzen. De Rolderrug zorgde ervoor dat het bovenstroomse gebied van de Drentsche Aa uit twee delen bestaat. Aan de oostkant loopt het Andersche Diep dat vervolgens Rolderdiep en Gastersche Diep gaat heten. Ten westen van de Rolderrug ligt het Amerdiep dat achtereenvolgens Deurzerdiep, Loonerdiep en Taarlosche Diep wordt. In De Heest ten noorden van het Ballooërveld komen Gastersche Diep en Taarlosche Diep bij elkaar om hun weg als Oudemolensche Diep te vervolgen.

De kaarten tonen de situatie in Balloo en Rolde rond het jaar 1900. Op de eerste kaart is heel

mooi te zien dat het Ballooërveld als een soort schiereiland in het stroomdal van de Drentsche Aa lag. We hebben een pijl ingetekend bij de Galgenberg, een hoge grafheuvel midden op het

veld (zie punt 10). Aan de noordwestkant van het veld zijn bij het Taarlosche Diep bij de weg naar Gasteren de eerste ontginningsactiviteiten zichtbaar (zie punt 4).

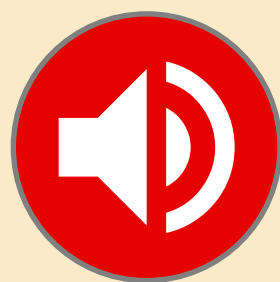
Op de onderste kaart domineren de (witgekleurde) essen van Balloo en Rolde. De oude weg 'naar Zuidlaren' liep op de grens van de Zuidesch van Balloo en de Noorderesch van Rolde (zie punt 10). Dwars over de kaart loopt de spoorweg van Assen naar Stadskanaal via het station Rolde (zie punt 16).

Een ooggetuige onderweg

Vanuit zijn woning heeft Arend Smeenge zicht op Balloo 94, de boerderij waar hij is opgegroeid. 'Ik ging in Rolde naar de lagere school en daarna daar ook naar de Mavo. Op de fiets, tussen de middag naar huis om te eten. Wij jongens waren boer met de boeren.' Hij vervolgt: 'Toen vast stond dat ik mijn vader niet zou opvolgen, werd er niet meer in de boerderij geïnvesteerd. Mijn vader ging bij een aardappelgroothandel in Assen in loondienst werken. Trouwens, als ik al boer zou zijn geworden, dan was het akkerbouwer geweest. Dat is een ander leven dan dat van veeboer. Je hebt dan veel meer rust.'

Luister naar het hele verhaal

1 Berent Crabbe en de schaapskudde van Balloo

Sinds het begin van de jaren tachtig graast er weer een grote kudde Drentse heideschappen op het Ballooërveld. Er werd een nieuwe schaapskooi gebouwd die onderdak biedt aan zo'n 400 dieren. Dagelijks trekt de herder net als vroeger met zijn kudde het veld op.

De Crabbeweg, waar de schaapskooi aan ligt, is genoemd naar de familie Crabbe die aan de oostkant van het dorp een erf had. Berent Crabbe is de eerste herder van de Ballooër kudde die we bij naam kennen. Berent leefde halverwege de zeventiende eeuw.

FOTO: ERIC WANDERS

In 1919 kwam het ministerie van Oorlog na een onteigeningsprocedure in het bezit van zo'n 360 hectare heideveld van de boermarke Balloo, om de in Assen gelegerde troepen de gelegenheid te bieden om te velde te oefenen. Dankzij die nieuwe functie bleef een relatief groot deel van het Ballooërveld gespaard voor de diepploegen van de ontginners. Inmiddels hoort het Ballooërveld tot de grootste Drentse heidevelden. Op enkele plaatsen op het veld plantte het leger bosjes aan die bij de oefeningen voor dekkingmogelijkheden moesten zorgen. Het Ballooërveld heeft geen militaire functie meer. Het beheer wordt verzorgd door Staatsbosbeheer.

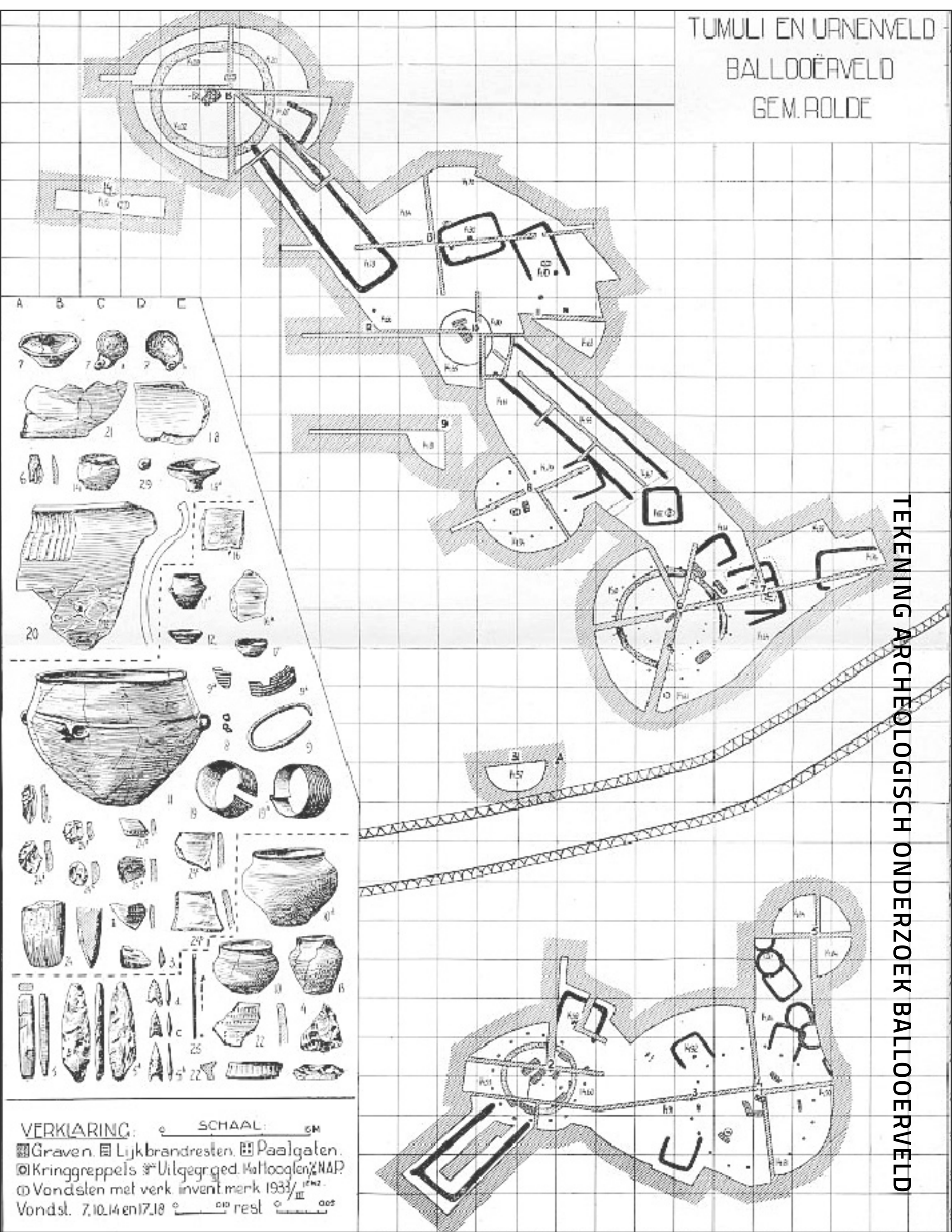

[BOERMARKE, HEIDEVELD, SCHAAPSKUDDE](#)

Opgravingen op de Mandenberg

Balloo en omgeving zijn al zo'n vijfduizend jaar lang een nagenoeg permanent bewoond gebied. Voordat het dorp in de vroege middeleeuwen op de plaats van het huidige Balloo begon te ontwikkelen, waren er twee prehistorische bewoningskernen. Het ene lag ten westen van het dorp op en rond Kampsheide langs de oostoever van het Deurzerdiep. Het tweede lag ten noordoosten van het dorp op

het Ballooërveld op een van noordwest naar zuidoost lopende rug die de Mandeberg genoemd wordt. Archeoloog prof. Van Giffen onderzocht in 1933 een groot deel van de 38 grafheuvels bij de Mandeberg. Er werd in

het gebied onder andere veel aardewerk van de trechterbekercultuur gevonden, dat was het volk dat indertijd de hunebedden bouwde. Waarschijnlijk hebben hier op het Ballooërveld woonplaatsen van het trechterbekervolk gelegen. Hun hunebedden lagen ten westen van Balloo, bij de Gasterse Duinen en bij Rolde. Een aantal grafheuvels bij de Mandenberg stamde uit de late steentijd, de meeste echter bleken te dateren uit de vroege bronstijd en de midden-bronstijd, dat wil zeggen tussen 2000 en 1100 v.Chr. Een aantal van die bronstijd-heuvels had een ringsloot of paalkrans. In enkele gevallen werd een bestaande heuvel gebruikt voor een volgende bijzetting.

Verder vond professor Van Giffen op de Mandenberg de restanten van een groot urnenveld. Urnenvelden kwamen op toen men overstapte van het begraven van de doden naar het cremeren. Uit de aangetroffen graven bleek dat het veld tussen de late bronstijd (1100 - 800 v.Chr.) en de midden-ijzertijd (circa 500 tot 250 v.Chr.) een aantal eeuwen in gebruik moet zijn geweest bij de bewoners van de nederzetting(en) in de buurt.

[GRAFHEUVEL, PREHISTORIE, URNENVELD](#)

FOTO: ERIC WANDERS

2 Prehistorische akkertjes op het veld

Uit de tijd dat het urnenveld nog volop in gebruik was, stammen de raadakkers die aan de noordkant van de Mandeberg liggen. Dit prehistorische akkercomplex ligt links van het pad. Het moet in de eerste eeuwen van de jaartelling nog in gebruik geweest zijn, net als de raadakkers op Kampsheide. Op allerlei plekken is de structuur van walletjes en vierkante akkertjes nog in het veld herkenbaar. Toen deze akkercomplexen in de vroeg-Romeinse tijd (12 v. Chr- 200 na Chr.) verlaten werden, werd het veld aan de natuur overlaten.

Het huidige Balloo is sinds de zevende eeuw na Chr. ontstaan toen de techniek de boeren in staat stelde om vruchtbaarder zwaardere gron-

den te bewerken. Er zijn geen vondsten gedaan uit de tussenliggende eeuwen en de deskundigen gaan er vooralsnog van uit dat er geen aansluitende bewoning geweest is. Met andere woorden: waarschijnlijk is er destijds niemand verhuisd van de raadakkers naar het huidige Balloo. Mogelijk is het dorpsgebied van Balloo enkele eeuwen vrijwel verlaten geweest.

[CELTIC FIELD](#)

3 Oorlogsoperaties op het Ballooërveld

Een deel van de route over het veld loopt door en langs de tankgracht die in de Tweede Wereldoorlog in opdracht van de Duitsers dwars over het veld gegraven is. De gracht maakt deel uit van een lange verdedigingslinie vanaf Mepel via Groningen richting Delfzijl. Het staat bekend staat onder de naam Frieslandriegel.

De [Organisation Todt](#) was verantwoordelijk voor de uitvoering van dit soort projecten. Deze OT was een Duitse overheidsorganisatie die doorgaans met lokale arbeiders werkte die gedwongen werden om zich voor tewerkstelling te melden. Na de inval van de geallieerden in Normandië begin juni 1944 gevolgd door een snelle opmars werd in de zomer van 1944 met

FOTO: JAAP DE VRIES

de aanleg van de Frieslandriegel begonnen. De circa twee meter diepe gracht met steile wanden over het Ballooërveld zou de vijandelijke tanks moeten tegenhouden. Op de topografische kaart [\(pag. 6\)](#) is het zigzag-verloop van de tankgracht nog goed te zien. Aan de westkant van de tankgracht kwamen loopgraven met schuttersputjes voor de verdedigers. Ze werden met plaggen versterkt.

Tijdens de opmars van de geallieerden in april 1945 bleek de linie overigens nauwelijks effectief. De Canadese troepen wisten de meeste verdedigingswerken onderweg vrij gemakkelijk te omzeilen. Behalve in natuurgebieden als het Ballooërveld is de Frieslandriegel elders snel na de oorlog opgeruimd.

4 Ontginners langs het diep

Het noordelijke gedeelte van het Ballooërveld is aan het begin van de vorige eeuw ontgonnen vanaf de weg van Loon naar Gasteren. Op de topografische kaart op [pag. 20](#) ziet u rond 1900 ten oosten van het Taarloosche Diep langs de beekdalrand de nodige sporen van menselijke activiteiten. Op de kaart is te zien dat er al één huis stond. Waarschijnlijk is dit het huis dat indertijd de naam Visvliet kreeg. De buurtschap die langs de doorgaande weg ontstond, werd aanvankelijk Nieuw-Balloo genoemd, een nieuwe gemeenschap ver van het oude dorp. Ook de naam Visvliet kwam in gebruik. De ontginningsboerderijtjes aan de noordkant van de doorgaande weg stammen uit de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. Tegenwoordig noemen de plaatsnaamborden de buurtschap Ballooërveld.

[HEIDEONTGINNING](#)

5 Nationaalpark Drentsche Aa

Sinds de jaren zestig is Staatsbosbeheer in het beekdal van de Drentsche Aa actief om het landschap nieuwe kansen te geven. In die tijd leek het met de Drentsche Aa aanvankelijk dezelfde kant op te gaan als met vrijwel alle an-

dere beken in Nederland. Er lagen plannen voor een grote ruilverkaveling waarbij de Drentsche Aa grotendeels zou worden rechtgetrokken. Met name de middenloop van de Drentsche Aa, zoals hier het Taarlosche Diep, bleef indertijd

FOTO: ERIC WANDERS

[START](#)

31

[KAART](#)

voor drastische ingrepen gespaard. Hier kon het oude beekdallandschap zich handhaven en wandelt u door een van de meest authentieke cultuurlandschappen die Nederland nog rijk is. In 2002 werd voor het gebied in de driehoek Assen-Gieten-Glimmen het Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa in het leven geroepen. Sinds 2019 afgekort tot [Nationaal Park Drentsche Aa](#). 'Behoud door vernieuwing' luidt het motto van de betrokken gemeenten en organisaties. Samen zorgen zij ervoor dat het Drentsche Aa-gebied zich verder kan ontwikkelen. Het gaat in totaal om ruim tienduizend hectare.

[BEEKDAL, NATUURBEHEER,
NATUURONTWIKKELING](#)

6 De Heest in kaart gebracht

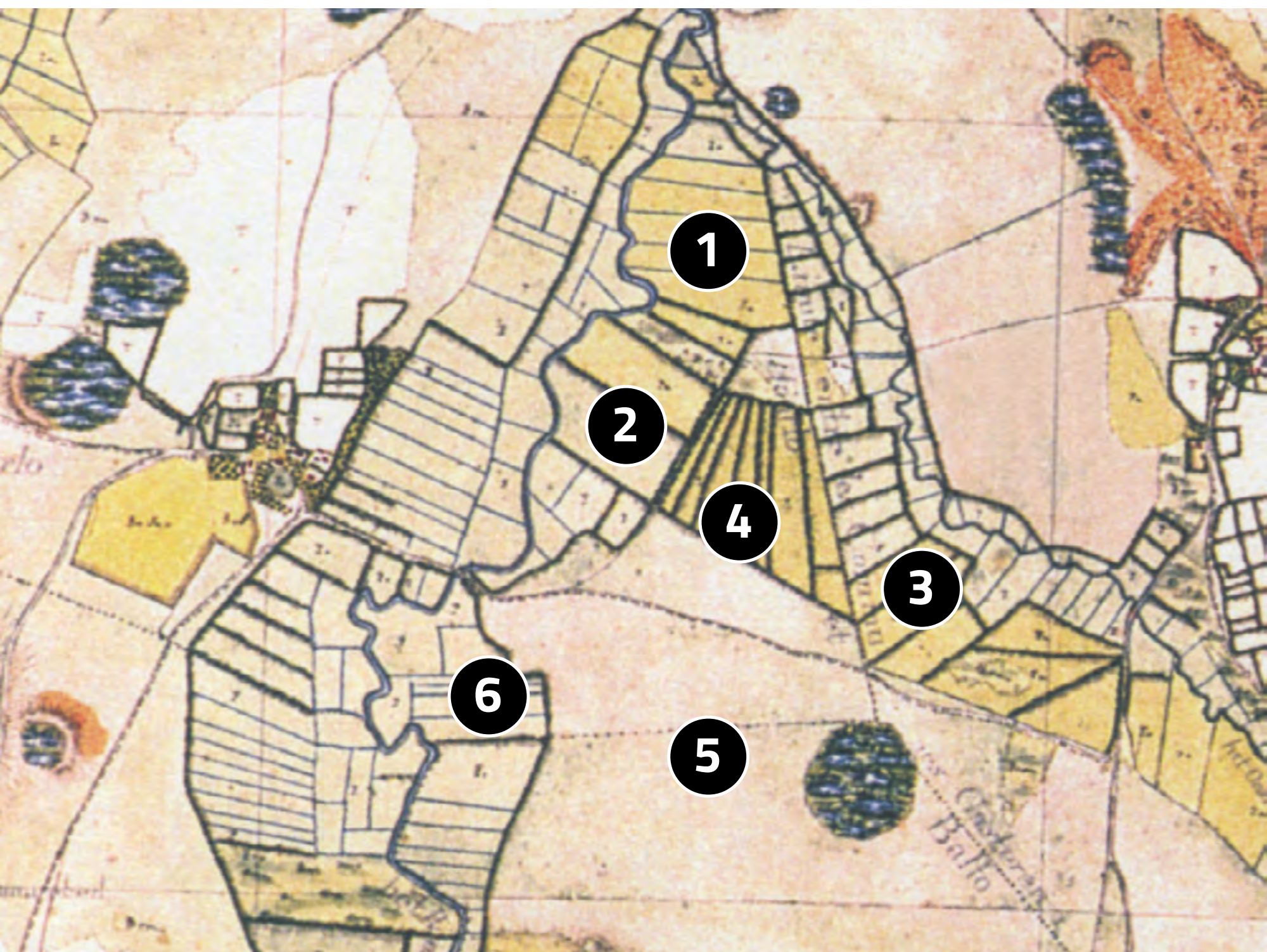
De Osdijk loopt over de grens van wat eens ook nog Ballooërveld was en De Heest. Dat zijn de groenlanden van het Taarlosche Diep en het Gastersche Diep. In De Heest komen beide diepjes bij elkaar om hun weg als Oudemolensche Diep te vervolgen. Het beheer van Staatsbosbeheer is erop gericht om het gebied weer net zo nat te maken als het vroeger ook geweest moet zijn.

Aan de hand van oude veldnamen kun je vaak een indicatie krijgen van de oorspronkelijke begroeiing. De naam Heest verwijst naar een oorspronkelijke kreupelhoutbegroeiing van eiken en berken. De stam 'heest' zit ook in ons woord 'heester'. U ziet een fragment van de zogeheten Franse kaart uit 1811 waarop de percelen en velddelen verschillend ingekleurd zijn vanwege de verschillen in begroeiing.

GROENLAND, VELDNAAM

Fragment Franse kaart 1811 met Heest (1), Heesten (2) en (3), Bosstukken (4), Heestenveld (5) en Lutheesten (6).

8 Grafheuvels

Vanuit het noordoosten van het Ballooërveld loopt een brede bundel diepe sporen over het veld. Ze lopen in de richting van de kerktoeren van Rolde. Het zijn de restanten van karrensporen die de middeleeuwse route van Groningen naar Coevorden volgden. De wagens bereikten het veld vanuit Gasteren via een voorde, later via een brug over het Gastersche Diep.

Het karrensporenreliëf over het veld is bijna 400 meter breed. Op sommige plaatsen liggen maar liefst 25 dubbele sporen naast elkaar. Regelmatig moest een route verlegd worden als de weg onbegaanbaar werd door mul stuifzand of wanneer de sporen te diep en te modderig werden. Op zo'n moment lieten de voer-

FOTO: HANNA SCHIPPER

lieden hun wagens een nieuw spoor door de hei rijden. U kunt zich voorstellen dat het belangrijk was dat de wagens dezelfde spoorbreedte hadden. Alleen dan was zo'n heidespoor redelijk te volgen. Aanvankelijk waren er allerlei spoorbreedtes in gebruik. In 1671 schakelde Drenthe over op het zogeheten Hollandse spoor. Deze was vier Rijnlandse voet plus één duim breed (1,28 meter). Het duurde tot de eerste helft van de negentiende eeuw voor Drenthe haar eerste verharde weg kreeg. Dat was rond 1830 de weg van Meppel naar Assen langs de Drentsche Hoofdvaart.

MIDDELEEUWEN, VOORDE

10 Een galg op de Galgenberg?

De hoge grafheuvel midden op het Ballooverveld heet de Galgenberg. De naam wijst erop dat op deze heuvel langs de doorgaande route over de hei vroeger mensen aan de galg terechtgesteld zijn. Op minstens vier andere plaatsen in Drenthe komt de naam ook voor: bij Anholt, Anloo, Westerbork en Sleen. Steeds gaat het om heuvels ver buiten de bebouwing op plaatsen waar relatief veel verkeer was. Waar dus veel mensen zouden kunnen zien hoe het afliep met mensen die zich niet aan de wet

wensten te houden. Begin 2010 verscheen het boek *Over galg en rad* onder redactie van Wijnand van der Sanden en Henk Luning waarin onder andere de Drentse galgenbergen aan een uitgebreid onderzoek onderworpen zijn. Behalve de naam blijkt noch uit de archieven noch uit archeologisch onderzoek iets over terechtstellingen op de Galgenberg op het Ballooërveld. Prof. Van Giffen die tijdens zijn grootscheepse onderzoek in 1933 ook de Galgenberg onder-

zocht, constateerde dat het om een grafheuvel uit de bronstijd moet gaan. In het centrum van de heuvel vond hij enkele kuilen met menselijke resten die later in de heuvel begraven waren. Dit verschijnsel wordt echter regelmatig in dergelijke hoge bronstijdgrafheuvels aangetroffen. Ook maakte Van Giffen geen melding van houtresten van een eventuele galg.

De conclusies in *Over galg en rad* op dit punt zijn voor alle vijf galgenbergen tamelijk somber. Concreet bewijs over gebruik is niet te geven. Wel vertonen de vijf Drentse galgenbergen opmerkelijke overeenkomsten qua oorsprong en ligging dat de tenaamstelling geen toeval kan zijn.

[GRAFHEUVEL](#)

11 Langs de Heeremaden en Ossebroeken

Links van het pad liggen de Heeremaden en de Ossebroeken. Deze groenlanden langs het Rolderdiep werden in het begin van de negentiende eeuw ontgonnen. Via paden over de hei waren de weilanden en hooilanden langs het diep vanuit het dorp Balloo bereikbaar. Een van die 'konijnenpaadjes' over de hei draagt nog steeds de naam Melkerspad. Destijds gingen de boeren van Balloo op de fiets met aan weerszijden van de bagagedrager een melkbus twee keer per dag de koeien in de weilanden langs het Rolderdiep melken. Op het veld zijn de oude landbouwpaden vaak herkenbaar aan de spontane boomgroei die hier en daar langs de route plaatsvond. Soms groeien er zelfs vruchtbomen op de hei waar iemand een klokhuis had weg-

gegooid of achteloos een kersenpit uitspuugde... De veldnaam Ossebroeken verwijst naar het feit dat hier vroeger ossen geweid werden. Eerder al kwamen we over de Osdijk. Vanaf de middeleeuwen tot in de achttiende eeuw was de opfok van magere ossen een belangrijk onderdeel van het Drentse boerenbedrijf. Na de zomer werden de ossen aan vetweiders verkocht die ze verder opfokten voor de slacht. In dit deel van Drenthe werden de ossen vooral in oktober op de Zuidlaardermarkt verkocht.

FOTO: GERARD DE VRIES

De uitgang 'broeken' wijst op wat hoger gelegen delen van de beekdalen. Het woord komt oorspronkelijk van 'broekbos' (moerasbos).

De uitgang 'maden' in Heerenmaden wijst op wat lager gelegen land dat als hooiland in gebruik was. De stam 'made' in het woord is dezelfde als in 'maaien'.

GROENLAND, VELDNAAM

12

Tussen de Zuidesch en de Noorderesch

Het laatste stukje van het veld volgt de route de Zuidlaarderweg. Verderop vormt de weg de scheiding van de Zuidesch van Balloo en de Noorderesch van Rolde. Balloo telde in de zeventiende eeuw drie essen: de Noordesch, de Zuidesch en ten zuiden van de weg naar Rolde een klein, relatief nieuw complex genaamd De Nylinck. Samen hadden de Ballooër essen een oppervlakte van zo'n 125 hectare, verdeeld over een kleine 400 percelen. Ter vergelijking: de gemiddelde akker op de Ballooër es was een half voetbalveld groot. De grote ruilverkaveling begin jaren zeventig van de vorige eeuw maakte definitief een eind aan de kleinschalige structuur van de essen van Balloo en Rolde.

RUILVERKAVELING

14 Reuzenstenen op de es

In 1863 maakte R. van Groningen deze houtgravure van het zuidelijke hunebed van Rolde. De kunstenaar heeft zich bij het vereeuwigen van het monument de nodige artistieke vrijheden veroorloofd.

De 'hunebeddentweeling' van Rolde hoort tot de bekendste Drentse hunebedden. Reeds in het jaar 1547 werd erover geschreven. Kanunnik Antonius Schoonhovius meende in de stapels stenen bij het dorp 'Roelden' het werk van demonen te zien. De kanunnik vertelde zijn lezers dat de Germanen hier op de grote stenen levende mensen offerden om hun goden

COLLECTIE: DRENTS MUSEUM

gunstig te stemmen. Gelukkig maakte St. Bonifatius niet lang daarna een eind aan deze heidense praktijken...

In 2007 schreef provinciaal archeoloog Wijnand van der Sanden onder de titel Reuzenstenen op de es een kloek boek over de Rolder tweeling D17 en D18. Uit het boek blijkt onder andere dat de geschiedenis van de Rolder hunebedden

niet uit louter hoogtepunten bestaat. Zo werd in 1847 een absoluut dieptepunt bereikt toen de Rolder boeren hun hunebedden per advertentie in de Provinciale Drentsche en Asser Courant aanboden aan de hoogste bidder. Het laatste uur leek geslagen... Gealarmeerd door protesten van wetenschappers en provinciale politici besloten de Rolder boeren vooralsnog

van de verkoop af te zien. In 1872 kwamen beide Rolder hunebedden voor een bedrag van in totaal 150 gulden in het bezit van de Staat der Nederlanden. Een paar maanden later kocht het rijk voor 37,50 gulden grond op de es om een paadje naar de hunebedden aan te leggen.

[HUNEBED](#)

15 De Jacobuskerk van Rolde

Toen in de vorige eeuw bij archeologisch onderzoek in de Rolder kerk een jacobsschelp gevonden werd, dacht men het zeker te weten: deze kerk was destijds gewijd aan St. Jacobus, de apostel die de schelp naar het verre Santiago de Compostella bracht. Tegenwoordig wordt sterk getwijfeld aan de juistheid van deze conclusie en zou de Jacobuskerk wellicht een andere naam moeten dragen. In een van de ramen van het koor is een jacobsschelp gebrandschilderd.

In de negende of tiende eeuw moet op deze plaats in Rolde een eerste houten kerkje gebouwd zijn om de bevolking ter plaatse in de gelegenheid te stellen om hun nieuwe geloof uit te oefenen. Rolde hoort daarmee tot de zes oudste Drentse parochies. Net als in Emmen en Anloo is ook het eerste kerkje van Rolde ver

COLLECTIE: DRENTS MUSEUM

JULIUS VAN DE SANDE BAKHUYZEN (1835-1925) KERK VAN ROLDE

moedelijk door de bisschop van Utrecht in eigen persoon gesticht om zijn missieactiviteiten in deze streken kracht bij te zetten. Uit de zes oerparochies ontstonden de dingspelen, de oude Drentse rechtsgebieden. Een daarvan was het Rolder Dingspel. Rond het jaar 1200 kreeg Rolde zijn eerste stenen kerkje. De huidige Jacobuskerk met zijn hoge gotische ramen stamt uit het eerste kwart van de vijftiende

eeuw. De spitse toren fungeerde eeuwenlang als een baken voor reizigers om niet op de eindeloze Drentse hei te verdwalen. Alle karrensporen op het Ballooërveld zijn gericht op de Rolder toren.

[KERSPEL](#)

16 Noord-Ooster Lokaal Spoorweg

In de bocht van de Stationsstraat in Rolde staat het voormalige stationnetje van de Noord-Ooster Lokaal Spoorweg. In 1905 werd

de lijn Assen-Stadskanaal voor het reizigersverkeer geopend. Tot 1948 reden er personen-treinen en kon u in Rolde opstappen.

Dezelfde NOLS exploiteerde ook de spoorlijnen van Zwolle naar Emmen, van Emmen naar

Stadskanaal en van Stadskanaal richting Veendam. Na Rolde volgt de route een eindje het tracé van de oude spoorlijn van de NOLS. De spoorbaan is nog duidelijk zichtbaar. De bremstruiken op veel plaatsen aan weerszijden horen tot de typische 'spoorbaanvegetatie'.

18 Toen er mensen op Kampsheide woonden

In 1948 kocht Stichting Het Drentse Landschap het heideveld Kampsheide voor bijna 14 duizend gulden van de familie Oldenhuis Gratama. Het was destijds het eerste terrein van de stichting. Kampsheide is een zeer gevarieerd terrein met heideveldjes, een veentje, jeneverbesstruwelen, strubben, natte madelanden, houtwalletjes en oud eiken- en beukenbos. 'Drenthe in het klein', zeggen ze wel eens bij Het Drentse Landschap.

Kampsheide is echter méér dan een 'gewoon' natuurterrein. Net als de Mandenberg en omgeving op het Ballooërveld is ook dit gebied op de beekdalflank van Deurzerdiep en Loonerdiep in de prehistorie eeuwenlang bewoond geweest. Prehistorische graven waaronder het hunebed aan de rand van de Ballooëresch verraden tot op de dag van vandaag de aanwezigheid van de

mens. In de vroege middeleeuwen verplaatsten de menselijke activiteiten zich naar de hogere, zwaardere gronden richting Balloo en werd Kampsheide aan de natuur overgelaten. Op Kampsheide vonden de archeologen behalve enkele tientallen grafheuvels een urnenveld en raadakkers uit de ijzertijd. De meest imposante grafheuvels liggen midden op Kampsheide. Ze stammen uit de midden-bronstijd (1800-1100 v.Chr.) en worden omschreven als 'meerperiodenheuvels'. Ze zijn minstens drie keer als begraafplaats gebruikt en steeds werden ze een stukje hoger en breder.

[CELTIC FIELD, GRAFHEUVEL, PREHISTORIE, URNEVELD](#)

FOTO: HANNA SCHIPPER

START

46

KAART

Levend prikkeldraad

Zijn bekendste streeknaam voor meidoorn is hagedoorn. Treffender kunnen uiterlijk en functie van *Crataegus monogyna* niet onder woorden worden gebracht. Tenminste als 'hage' op heg of haag slaat... De plant heet echter ook hageldoorn. 'Hagel' betekent zoiets 'vijandig gezind'. Iedereen die wel eens door een meidoornhaag heeft willen dringen, heeft aan den lijve ondervonden hoe vijandig deze struik de indringer gezind is. De meidoorn als levend prikkeldraad...

Luister naar het hele verhaal

417. *Crataegus oxyacantha* L. Gemeiner Weißdorn.

Colofon

Teksten: Bertus Boivin

Route advies: Roelof Huisman, Tea Snippe (BOKD)

Cover illustratie: Marcel Leuning

Projectcoördinatie: Hanna Schipper
(Het Drentse Landschap)

Topografie: ArcGIS online en Kadaster/
OpenStreetMap

Vormgeving: Smartmobiletour.nl

Deze digitale knapzakroute is mede mogelijk
gemaakt door:

Recreatieschap Drenthe

Gemeente Assen

gemeente Tynaarlo

provincie Drenthe

Heeft u genoten van deze wandeling en wilt u nog meer onbekende paden ontdekken?

Download meer routes via

www.eindjeomindrenthe.nl

en kijk voor aanvullende informatie op

www.knapzakroutes.nl.

Volg ons op:

Het Drentse Landschap

